

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Άριστοτέλους Πολιτικά Α1, 1 / Γ 1, 2 / Γ1, 3-4 / 6 / 12

A1. Επειδή βλέπουμε ότι κάθε πόλη είναι ένα είδος κοινότητας και ότι κάθε κοινότητα έχει συσταθεί (ή: συγκροτηθεί) για χάρη (ή: για την επίτευξη) κάποιου αγαθού [πράγματι όλοι κάνουν τα πάντα για χάρη εκείνου που θεωρούν ότι είναι καλό], είναι φανερό ότι όλες (οι κοινότητες) στοχεύουν σε κάποιο αγαθό, κυρίως όμως αυτή που είναι ανώτερη απ' όλες (τις κοινότητες) και περικλείει (ή: κλείνει μέσα της) όλες τις άλλες (στοχεύει) στο ανώτερο απ' όλα (τ' αγαθά). Αυτή λοιπόν είναι εκείνη (η κοινότητα) που ονομάζεται πόλη ή κοινωνία πολιτική.

Επειδή όμως η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων, όπως όλα εκείνα τα πράγματα που το καθένα τους είναι ένα ὅλον, αποτελούμενο όμως από πολλά μέρη, είναι φανερό ότι πρώτα πρέπει να ψάξουμε να βρούμε τι είναι ο πολίτης· γιατί η πόλη είναι (ένα) σύνολο πολιτών. Επομένως, πρέπει να εξετάσουμε ποιον πρέπει να αποκαλούμε πολίτη και τι είναι ο πολίτης. Γιατί και για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης διατυπώνονται πολλές φορές διαφορετικές μεταξύ τους γνώμες· δεν υπάρχει δηλαδή μια γενική συμφωνία για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης· γιατί κάποιος αν και (ή: που) είναι πολίτης σ' ένα δημοκρατικό πολίτευμα, πολλές φορές δεν είναι πολίτης σ' ένα ολιγαρχικό.

Μονάδες 10

B1.

Η συλλογιστική πορεία του Αριστοτέλη στην πρώτη ενότητα είναι η εξής:

- κάθε πόλη είναι ένα είδος κοινωνίας (*πᾶσαν πόλιν ὄρωμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν*)
- κάθε κοινωνία έχει συγκροτηθεί για χάρη κάποιου αγαθού (*πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκυίαν*)

⇓

όλες οι κοινωνίες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό
(*πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται*)

⇓

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752, 4223687

η **ανώτερη** απ' όλες τις κοινωνίες **αποβλέπει** στο **ανώτερο αγαθό** όλων (δηλ. την αυτάρκεια, την ευδαιμονία)
(μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσας τὰς ἄλλας).

⇒ Για το τελευταίο συμπέρασμα υπονοούνται οι προτάσεις:

- κάθε κοινωνία αποβλέπει σε ένα αγαθό ανάλογα με το χαρακτήρα της,
- οι κατώτερες-ατελέστερες κοινωνίες αποβλέπουν σε αντίστοιχα αγαθά και οι ανώτερες αντίστοιχα σε ανώτερα αγαθά, άρα η ανώτατη («πασῶν κυριωτάτη») αποβλέπει στο ανώτατο («τό κυριώτατον πάντων»).

Ο Σταγειρίτης εφαρμόζει την **εμπειρική** μέθοδο (*ὀρῶμεν*), που βασίζεται στα δεδομένα της κατ' αἴσθησιν αντίληψης. Η μελέτη της αντικειμενικής πραγματικότητας οδηγεί τη σκέψη από τη μελέτη των απλών και συγκεκριμένων δεδομένων στα σύνθετα και αφηρημένα. Εντούτοις, σ' αυτή την ενότητα ο φιλόσοφος ακολουθεί παραγωγική πορεία σκέψης, καθώς διατυπώνει θέσεις που δεν υποπίπτουν στην αισθητηριακή αντίληψη, αλλά προκύπτουν από τη συστηματική επεξεργασία των δεδομένων της.

Μονάδες 10

B2. Αφού ο Αριστοτέλης εξέτασε τις συνθήκες δημιουργίας της πόλης (γενετική μέθοδος), προχωρά τώρα στη μελέτη των συστατικών μερών της (αναλυτική μέθοδος). Με αναλογικό συλλογισμό ο φιλόσοφος κατατάσσει την πόλη στην κατηγορία των σύνθετων εννοιών (ή πόλις τῶν συγκειμένων) : όπως κάθε πράγμα που παρουσιάζεται ως ὅλον και αποτελείται από πολλά μέρη (καθάπερ ἄλλο τι ... ἐκ πολλῶν μορίων), έτσι και η πόλη-κράτος **απαρτίζεται** από πολίτες, και άρα είναι σύνθετη οντότητα.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως αυτό το σύνολο δεν είναι ακριβώς το άθροισμα των συστατικών μερών του· είναι κάτι που βασίζεται σ' αυτά, αλλά τα υπερβαίνει, αποτελώντας κάτι επιπλέον και κάτι διαφορετικό. Η πόλη δηλαδή είναι η ουσία των συστατικών μερών της· επομένως, προηγείται οντολογικά των πολιτών, των οικογενειών και των κωμών, εφόσον η προδιαγεγραμμένη από τη φύση κίνηση προς μία κατεύθυνση έχει από την αρχή μέσα της το τέλος της, την ουσία της.

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752, 4223687

Ταυτόχρονα, είναι ο παράγοντας που οδηγεί τα μέρη της στην τελειώσή τους, δηλαδή στην αυτάρκεια και την ευδαιμονία μετά την ολοκλήρωση της εξελικτικής διαδικασίας που έχει προκαθοριστεί από τη φύση (αξιολογική προτεραιότητα της πόλης έναντι του πολίτη). Καταληκτικά, η πόλη δίνει νόημα και αξία στον πολίτη. Επομένως, η καταστροφή του όλου συνεπάγεται και καταστροφή του μέρους.

Οι πολίτες απαρτίζουν την πόλη-κράτος. Το ερώτημα που προκύπτει είναι τι λογής είναι αυτοί οι πολίτες. Το ζήτημα είναι άκρως σημαντικό τόσο για το θεωρητικό όσο και για το πρακτικό πλαίσιο λειτουργίας ενός ευνομούμενου κράτους. Η σχέση που σκιαγραφείται ανάμεσα στην πόλη και τον πολίτη δεν είναι αμφίδρομη: ο ορισμός του πολίτη εξαρτάται από το πολίτευμα, το οποίο καθορίζει τον τρόπο κατανομής των ελευθεριών, και άρα των αξιωμάτων.

Μονάδες 10

B3. Οι όροι *τέλειος*, *φύση* και *αυτάρκεια* είναι καθοριστικοί στην αριστοτελική θεώρηση (τελεολογική σκέψη). Συγκεκριμένα, για τον ορισμό της πόλης, τόσο από το πρωτότυπο όσο και από το μεταφρασμένο χωρίο, διατυπώνει τους εξής συλλογισμούς :

- ⇒ Όλα τα όντα εκ φύσεως στοχεύουν σε ένα τέλος, στην ολοκλήρωση της εξέλιξής τους (*αυτό που λέμε φύση ενός πράγματος ... η εξελικτική του πορεία*). Η πόλη στοχεύει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά, την ύψιστη αυτάρκεια, καθώς είναι η ανώτερη μορφή κοινωνιών (*μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου ... πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας*). Ενώ συγκροτήθηκε για να διασφαλίζει τη ζωή, τελικά εξασφαλίζει την ποιότητα ζωής. Άρα, η πόλη είναι εκ φύσεως.
- ⇒ Η φύση δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο, άρα για όλα τα όντα προδιαγράφει ένα τέλος, μια ολοκληρωμένη μορφή (*αυτό που λέμε φύση ενός πράγματος ... η εξελικτική του πορεία*). Η πόλη είναι το τέλος των πρώτων κοινωνικών οντοτήτων (*οἶκος-κώμη*) (*Η κοινωνική οντότητα που προήλθε από τη συνένωση περισσότερων χωριών*). Άρα, η πόλη είναι εκ φύσεως.
- ⇒ Οι πρώτες κοινωνικές οντότητες είναι εκ φύσεως. Η πόλη είναι το τέλος των πρώτων κοινωνιών. Άρα, η πόλη είναι εκ φύσεως (*Η πόλη, επομένως, είναι κάτι που ήρθε στην ύπαρξη εκ φύσεως, όπως ακριβώς και οι πρώτες κοινωνικές οντότητες*).

Μονάδες 10

B4. Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η αρχαία αυτή λέξη δεν είχε την σημασία που έχει η δική μας λέξη «πόλη». Η αρχαία ελληνική λέξη πόλις αντιστοιχεί μάλλον στην δική μας έννοια «κράτος». Αυτή η πόλις-κράτος είναι στα Πολιτικά μια κοινότητα που την αποτελούν κυβερνώντες και κυβερνώμενοι, ἄρχοντες και ἀρχόμενοι. Είναι ένα όλον που το αποτελούν, όπως θα δούμε, μέρη· τα μέρη αυτά δεν χάνουν μέσα στον όλον την δική τους φυσιογνωμία. Ως όλον λοιπόν η πόλις-κράτος αποτελείται από ανόμοια μεταξύ τους στοιχεία· μερικά από αυτά ασκούν εξουσία, τα άλλα υπακούουν. Ως όλον η πόλις έχει για στόχο της την ευδαιμονία, κι αυτή είναι πάλι το αποτέλεσμα της αυτάρκειας, της απόλυτης μακάρι ανεξαρτησίας από οτιδήποτε βρίσκεται έξω από την πόλιν. (Σελίδα 179 του σχολικού βιβλίου)

Μονάδες 10

B5.

- **ενόραση** : ὁρῶμεν
- **σύσταση** : συνεστηκυῖαν / συνεστῶτων
- **κατάσχεση** : περιέχουσα / μετέχοντες / ὑπέχειν / μετέχειν
- **σύγκλητος** : καλουμένη / καλεῖν
- **κειμήλιο** : συγκειμένων
- **σκόπιμος** : σκεπτόν
- **ἀρχοντας** : ἀρχῆς / ὑπάρχειν
- **ἀφαντος** : φανερόν
- **ρητό** : λέγομεν / εἰπεῖν
- **ἀφιξη** : ἰκανόν

Μονάδες 10

(ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στα λεξιλογικά έχουμε γράψει όλους τους ομόρριζους τύπους προς διευκόλυνση των υποψηφίων.)

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752, 4223687

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ.1. Δεν αποκαλύπτεται λοιπόν καμία πληροφορία τόσο από κάποιους μέτοικους όσο και από υπηρέτες σχετικά με τις Ερμές ενώ (αποκαλύπτονται) κάποιοι ακρωτηριασμοί άλλων αγαλμάτων που είχαν διαπραχθεί στο παρελθόν από νεότερους στη διάρκεια διασκέδασης και οίνοποσίας ,και ταυτόχρονα (καταγγέλλεται) ότι τάχα τελέστηκαν (τα Ελευσίνια) μυστήρια σε σπίτια από ασέβεια · για αυτούς τους λόγους κατηγορούσαν και τον Αλκιβιάδη. Επειδή υιοθετούσαν και αυτά όσοι εχθρεύονταν υπερβολικά τον Αλκιβιάδη, καθώς τους εμπόδιζε να αναλάβουν αναμφίβολα την αρχηγία της δημοκρατικής παράταξης, και επειδή θεώρησαν ότι, αν τον εξορίσουν, θα είχαν τα πρωτεία, (τα) μεγαλοποιούσαν και διατυμπάνιζαν ότι κατά τη γνώμη τους οι μυστικές τελετές και ο ακρωτηριασμός των Ερμών έγιναν με σκοπό την κατάλυση της δημοκρατίας και ότι τίποτα από αυτά δεν έγινε χωρίς εκείνον, προβάλλοντας ως απόδειξη την υπόλοιπη αντιδημοκρατική παράνομη συμπεριφορά του στον καθημερινό (του) βίο.

Γ.2.

-τινων: τινα

-ῦβρει: ὕβριν

-ὄντι: οὔσι

-μάλιστα: μάλα

-ἐπητιῶντο: ἐπαιτιῶ

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752, 4223687

- ύπολαμβάνοντες**: ύποληφθεϊσιν
- ἐξελάσειαν**: ἐξελῶεν
- ἐβόων**: βοᾶν
- εἶη**: ἔσται
- ἐπράχθη**: πεπράχθω

(**ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ**: η απάντηση στο «τινων» έχει δοθεί με βάση τα συμφραζόμενα, στα οποία έχει σημειωθεί έγκλιση τόνου. Επίσης, δεκτή λογικά είναι και η απάντηση τινά)

Γ.3. α)

- περὶ τῶν Ἑρμῶν**: εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς στο ρήμα «μηνύεται».
- ὑπὸ νεοτέρων**: εμπρόθετος προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στην μετοχή «γεγεννημένοι».
- τὰ μυστήρια**: υποκειμένο του ρήματος «ποιεῖται», αττική σύνταξη.
- τὸν Ἀλκιβιάδη**: αντικείμενο του ρήματος «ἐπητιῶντο».
- δήμου**: γενική αντικειμενική στο «καταλύσει».
- αὐτοῦ**: γενική υποκειμενική στο «παράνομία».

Γ.3.β) Πλάγιος υποθετικός λόγος.

Υπόθεση: εἰ ἐξελάσειαν (εἰ + ευκτική)

Απόδοση: πρῶτοι ἂν εἶναι (δυνητικό ειδικό απαρέμφατο)

Ο υποθετικός λόγος δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΣΑΡΜΠΙΑΝΗ ΕΙΡΗΝΗ
ΜΑΣΤΡΑΝΤΩΝΗ ΤΑΣΙΑ
ΚΩΒΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΓΑΒΡΙΑΛΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ